

3.3.2015

Dnro 164/4/14

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Jussi Pajuoja

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Mikko Eteläpää

POLIISILAITOKSEN MENETTELY TYÖTURVALLISUUSRIKOKSEN TUTKINNASSA

1 KANTELU

Asianajaja A arvosteli päämiehensä B:n puolesta laatimassaan kirjoituksessa - - - poliisilaitoksen menettelyä tekemänsä tutkintapyynnön (rikosilmoitus - - -) tutkinnassa.

A:n arvostelu kohdistui siihen, että tutkinta ei ollut riittävää; hänen pyyntöään kuulla kahta todistajaa ei noudatettu ennen kuin syyttäjä määräsi lisätutkinnassa kuultavaksi mainitut todistajat. A:n mukaan tutkinta ei myöskään ollut riittävän joutuisaa, mistä johtuen epäillyt työsyrijntä ja työturvallisuusrikos vanhenivat jo ennen asian siirtämistä syyteharkintaan.

- - -

3 RATKAISU

3.1 Tapahtumatiedot

Käytettävissäni olevasta aineistosta ilmenee seuraavaa.

Asianajaja A teki päämiehensä puolesta - - - poliisilaitokselle osoitetun tutkintapyynnön. Tutkintapyyntö saapui poliisilaitokselle 25.3.2011. Tutkintapyynnössään A pyysi poliisia selvittämään, oliko hänen päämiehensä entisen työnantajan edustaja syyllistynyt työsuhteen aikana kiskonnantapaiseen työsyrijntään tai työsyrijntään, työaikarikkomukseen, työturvallisuusrikokseen ja/tai pahoinpitelyyn tai vammantuottamukseen. Tutkintapyynnön mukaan A:n päämies teki tutkintapyynnössä tarkoitettua työtä 22.10.2009–21.9.2010 välisen ajan.

A:n ilmoituksen johdosta asiassa kirjattiin ns. s-ilmoitus. Juttu jaettiin vanhempi konstaapeli C:n tutkittavaksi 4.7.2011.

Juttu lähetettiin Etelä-Suomen aluehallintoviraston työsuojelun vastuualueelle lausunnolle 10.11.2011. Aluehallintoviraston lausunto valmistui 1.3.2012. Asianomistaja kuultiin asiassa 7.6.2012. Asiassa laadittiin rikosilmoitus 29.8.2012 ja samana päivänä puhelimitse on oltu yhteydessä epäiltyyn, joka kertoi olevansa tuolla hetkellä ulkomailla. Epäilty kutsuttiin kuulusteluun, joka tapahtui 17.1.2013.

Esitutkintapöytäkirja valmistui 12.3.2013 ja siirrettiin syyteharkintaan. Syyttäjä pyysi asiassa lisätutkintaa 2.4.2013 pyytäen kuulemaan asiassa todistajia asianomistajan työpaikalla. Syyttäjä pyysi suorittamaan lisätutkinnan 30.4.2013 mennessä. Lisätutkinta valmistui 8.6.2013.

Syyttäjä teki asiassa päätöksen syyttämättä jättämisestä 19.6.2013. Päätöksen mukaan työsyrijännän ja työturvallisuusrikoksen syyteoikeus oli vanhentunut eikä kiskonnantapaisesta työsyrijännästä osalta asiassa ollut todennäköisiä syitä syytteen nostamisen tueksi.

Tutkinnan aikana asianajaja A oli lähettänyt poliisille tiedusteluja, tutkinnan kiirehtimispyyntöjä tai muuta selvitystä 7.6.2012–6.9.2012. A on muun muassa kiirehtinyt tutkintaa vanhentumisvaaran vuoksi ja pyytänyt kuulla kahta todistajaa asiassa.

3.2

A:n pyytämät tutkintatoimenpiteet

Kantelun liitteenä on asianajaja A:n vanhempi konstaapeli C:lle lähettämä viesti, jossa hän pyytää kuulemaan todistajana kahta nimettyä henkilöä.

Poliisi ei kuitenkaan ole kuullut esitutkinnassa todistajana ketään ennen kuin syyttäjä on edellä kerrotuin tavoin pyytänyt asiassa lisätutkintaa. Tässä lisätutkinnassa on kuultu todistajana toista A:n jo aiemmin todistajaksi nimeämää henkilöä.

Asiassa ei ole saatu yksiselitteistä selvitystä siihen, miksi A:n nimeämiä todistajia asiassa ei kuultu hänen pyyntönsä perusteella. Poliisihallitus on lausunnossaan todennut, että asiassa ole osoitettu hyväksyttäviä syitä sille, että kuulusteluja ei asianomistajan pyynnöstä suoritettu.

Tapahtuma-aikaan voimassa olleen esitutkintalain 12 § kuuluu seuraavasti: ”Asianosaisen pyytämät kuulustelut ja muut tutkintatoimenpiteet on suoritettava, jos asianosainen osoittaa, että ne saattavat vaikuttaa asiaan, ja jollei niistä aiheudu asian laatuun nähden kohtuuttomia kustannuksia”. Lain 15 §:n 3 mukaan 12 §:ssä tarkoitetuista asianosaisen pyytämistä tutkintatoimenpiteistä päättää esitutkinnan aikana tutkinnanjohtaja.

Tapahtuma-aikaan voimassa olleen esitutkinnasta ja pakkokeinoista annetun asetuksen 19 §:n 1 kohdan mukaan esitutkintapöytäkirjaan oli tehtävä merkintä siitä, että asianosaisen esitutkintalain 12 §:n mukaiseen pyyntöön lisätutkimuksien suorittamisesta ei ole suostuttu.

Totean, että vuoden 2014 alusta voimaan tulleessa esitutkintalaissa ja asiaa koskevassa asetuksessa on samansisältöiset säännökset.

Laillisuusvalvonnassa on vakiintuneesti katsottu, että kynnys asianosaisen pyytämään tutkintatoimenpiteeseen ei saa olla erityisen korkea. Mahdollisesti saatavalla näytöllä yksinään ei tarvitse olla ratkaisevaa tai olennaista merkitystä asian kannalta. Vähäiseltäkin tuntuva näyttö saattaa kokonaisuuteen sijoitettuna olla merkittävä.

Käsitykseni mukaan A:n pyynnön mukainen todistajien kuuleminen ei olisi aiheuttanut asian laatuun nähden kohtuuttomia kustannuksia. Se, että todistajien kertomana olisi saatettu saada asiaan vaikuttavaa näyttöä, näyttää mahdolliselta jo A:n pyynnön perusteella: kysymys on ollut hänen päämiehensä tekemän työn määrästä. Syyttäjän lisätutkintapyynnössäkkin on ollut kysymys asianomistajan tekemästä työn määrästä.

Käsitykseni mukaan asiassa ei ole tullut ilmi hyväksyttäviä perusteita sille, että A:n pyytämiä toimenpiteitä ei ole suoritettu. Siitä, että tutkintatoimenpiteitä ei ole suoritettu, olisi tullut tehdä lisäksi merkintä esitutkintapöytäkirjaan. Laillisuusvalvonnassa on lisäksi edellytetty perusteluja sille, miksi pyydettyjä toimenpiteitä ei suoriteta.

Asiassa on jäänyt epäselväksi, onko tutkinnanjohtaja D nähnyt A:n C:lle osoittaman pyynnön. Tällä on merkitystä asian arvioinnissa, sillä asianosaisen pyytämien tutkintatoimenpiteiden suorittamisesta päättää tutkinnanjohtaja. Joka tapauksessa on selvää, että C:n olisi

saadessaan A:n pyynnön tullut tiedustella mahdollisista toimenpiteistä tutkinnanjohtajalta, jonka olisi tullut ratkaista, mitä pyydettyjen toimenpiteiden johdosta asiassa tehdään.

Tutkintatoimenpiteiden suorittamisessa on tutkinnasta vastaavilla viranomaisilla jossain määrin harkintavaltaa. Sen vuoksi, ja kun asiaan ei käsitykseni mukaan ole saatavissa lisäselvitystä, pidän riittävänä saattaa edellä esittämäni käsityksen asianosaisten pyytämiin tutkintatoimenpiteisiin liittyvistä seikoista rikoskomisario D:n ja vanhempi konstaapeli C:n tietoon.

3.3

Esitutkintaan käytetty aika

Vanhempi konstaapeli C on selvityksessään kertonut tutkittavanaan olevien juttujen määrästä kyseisenä ajankohtana. Erityisesti hän viittasi vuoden 2011 loppupuolella tutkittavakseen saamaan 44 jutun nettipetossarjaan, jonka tutkinta kesti puolisen vuotta ja vuoden 2013 aloittamaansa 35 jutun petossarjan tutkinta, jota myös tutkittiin puolisen vuotta.

Rikoskomisario D on selvityksensä mukaan ollut asiassa tutkinnanjohtajana marraskuusta 2011 alkaen. C:lle asia on jaettu 4.7.2011. D kertoo selvityksessään antaneensa tutkijoille ohjeen tutkinnan priorisoinnista. Ensimmäisenä on D:n mukaan tutkittava sellaiset tapaukset, joissa on voimassa määräaikaista pakkokeinoja sekä rikossarjat, joissa uusia tapauksia tulee kaiken aikaa lisää. D viittaa C:n selvityksessään antamaan tietoon työmäärästä. D toteaa, että asian käsittelyssä on ollut useita viiveitä. Tapahtuma-ajasta on kulunut aikaa ilmoituksen tekoon. Tämän jälkeen asiassa ei ole heti kyetty käynnistämään tutkintaa eikä tutkija ole ollut vapaa jutun saadessaan. Pyydettyä aluehallintoviraston lausuntoa on jouduttu odottamaan ja asianosaisten tavoittaminen on vienyt aikaa. D ei osaa kuitenkaan sanoa yksittäistä perustetta käsillä olevan asiaan viipymiseen ja siihen, että osa tutkinnankohteena olevista rikoksista on päässyt vanhenemaan.

- - - poliisilaitos toteaa lausunnossaan, että resurssipula ja työkiire eivät ole sellaisia hyväksyttäviä syitä, joilla voitaisiin perustella sitä, että jutussa suoritettavat tutkintatoimenpiteet eivät ole riittäviä tai tutkintaa ei ole hoidettu riittävän joutuisasti. Tutkinnanjohtajalla on vastuu siitä, että tutkijoiden työkuorma jakautuu tasaisesti ja että juttujen tutkinta etenee joutuisasti siten, että ne voidaan toimittaa riittävän ajoissa, myös vanhenemisajat huomioiden, syyteharkintaan.

Poliisihallitus katsoo lausunnossaan, että saatujen selvitysten perusteella ei ole käynyt ilmi sellaisia seikkoja, joiden perusteella esitutkintaa ei hyväksyttävästä syystä olisi kyetty tutkimaan ennen syyteoikeuden vanhentumista. Asiassa on näin menetelty virheellisesti.

Suomen perustuslain 21 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa.

Valtion virkamieslain 14 §:n mukaan virkamiehen on suoritettava tehtävänsä asianmukaisesti ja viivytyksettä.

Tapahtuma-aikaan voimassa olleen esitutkintalain 6 §:n mukaan esitutkinta on toimitettava ilman aiheetonta viivytystä. Lain 14 §:n mukaan esitutkintaa johtaa tutkinnanjohtaja.

Esitutkinnan viivytyksetön toimittaminen palvelee niin rikosten asianosaisten oikeusturvan toteutumista kuin esitutkinnan tuloksellisuuttakin. Asianmukainen esitutkinta ja sen viivytyksetön toimittaminen on tärkeää koko rikosoikeudellisen järjestelmän toimivuuden ja uskottavuuden kannalta. Tutkinnalle ei voida asettaa yleistä enimmäisaikaa, vaan esitutkintalaissa tarkoitettua hyväksyttävää aikaa on arvioitava huomioon ottaen asian laatu,

laajuus sekä yksilölliset erityispiirteet. Myös käytettävissä olevat resurssit vaikuttavat esitutkinnan keston. Poliisin velvollisuus asettaa tehtävänsä tärkeysjärjestykseen johtaa siihen, että vähemmän kiireellisiksi arvioidut esitutkinnat joutuvat usein väistymään kiireellisempien tieltä. Selvää kuitenkin on, että poliisin tulee toimittaa esitutkinta ennen syyteoikeuden vanhentumista siten, että syyteharkintaan jää kohtuullinen aika.

Työsuojelurikosten tutkinta on syyteoikeuden nopean vanhenemisen vuoksi suoritettava kiireellisesti. Kiireellisyysvaatimusta korostaa se, että tutkinta jakautuu kahdelle eri viranomaiselle, poliisille ja työsuojelupiirille. Lisäksi on varattava aikaa kolmannelle viranomaiselle, yleiselle syyttäjälle, mahdollisen syyteharkinnan tekemiseen ja tarvittaessa myös aikaa vastaajaan haastamiseen. Kahden vuoden syyteeseenpanoaika on työsuojelurikoksen selvittämiseen väistämättä kuluva aika huomioon ottaen varsin lyhyt. Se edellyttää asianomaisilta viranomaisilta erityistä valppautta ja joutuisuutta.

Tutkintapyyntö asiassa saapui poliisilaitokselle 25.3.2011, mutta selvityksissä on jäänyt epäselväksi se, mitä jutulle on tapahtunut ennen kuin se jaettiin C:lle tutkittavaksi 4.7.2011. Epäselvää on, kuka tässä vaiheessa oli jutun tutkinnanjohtajana. Käytettävissäni olevan aineiston perusteella ensimmäinen tutkintatoimenpide tutkintapyyntöön saapumisen jälkeen oli 10.11.2011 aluehallintovirastolle osoitettu lausuntopyyntö. Aikaa tutkintapyyntöön saapumisesta oli kulunut yli seitsemän kuukautta. Selvityksen mukaan D tuli asian tutkinnanjohtajaksi samoihin aikoihin.

Lausunnon saavuttua maaliskuun alussa seuraava toimenpide oli asianomistajan kuulustelu 7.6.2012. Epäiltyä tavoiteltiin 29.8.2012, jolloin ilmeni, ettei hän ole Suomessa ja hänet kutsuttiin kuulusteluun. Epäilty kuuliin 7.1.2013, jonka jälkeen esitutkinta-aineisto lähetettiin loppulausunnon 21.2.2013. Loppulausuntoja pyydettiin 12.3.2013 mennessä, jona päivänä myös esitutkintapöytäkirja on päivätty.

Totean epäiltyjen rikoslain 47 luvun 1 §:n mukaisen työturvallisuusrikoksen ja rikoslain 47 luvun 3 §:n mukaisen työsyrynnän syyteoikeuden vanhentuneen käytettävissäni olevan aineiston perusteella 21.9.2012. Näiden rikosten syyteoikeuden vanhentumisaika on rikoslain 8 luvun 1 §:n mukaan kaksi vuotta ja asianomistajan työsuhde oli päätynyt 21.9.2010.

Em. rikosten syyteoikeuden vanhentumiseen on tutkintapyyntöön saapumisesta ollut noin 1½ vuoden aika.

Kun tutkinnanjohtaja on viime kädessä vastuussa siitä, että esitutkinta toimitetaan esitutkintalain mukaisesti, hänelle kuuluu kaikkien esitutkinnan kannalta tärkeiden päätösten tekeminen. Tutkinnanjohtajan tulee muun muassa aktiivisesti seurata johdettavinaan olevien esitutkintojen edistymistä ja pitää huolta siitä, että esitutkinta saatetaan loppuun hyvissä ajoin ennen rikoksen syyteoikeuden vanhentumisvaaraa jättäen aikaa syyttäjälle mahdollista syyteharkintaa varten.

D:n saatua jutun tutkinnanjohtajuuden hänellä oli velvollisuus pitää huolta siitä, että esitutkinta olisi toimitettu niin, ettei syyteoikeus mainituista rikoksista olisi päässyt vanhentumaan. Lausunnon saavuttua aikaa syyteoikeuden vanhentumiseen oli yli puoli vuotta. Käytettävissä olevan aineiston perusteella tästä ajasta kului yli kolme kuukautta seuraavaan toimenpiteeseen eli asianomistajan kuulusteluun, jonka jälkeen kului lähes kaksi kuukautta ennen epäillyn tavoittamisyritystä. Asianomistaja asuu Suomessa ja hänellä oli asianajaja hoitamassa asiaa, joten hänen tavoittamisensa aiemmin olisi onnistunut. Se, että epäilty on oleskellut ulkomailla, on ollut poliisista riippumaton seikka, mutta ottaen huomioon asiassa jo tuossa vaiheessa kulunut aika, olisi epäiltyä tullut tavoitella aikaisemmin.

D:n selvityksen mukaan C:lle on huhtikuussa 2012 annettu hoidettavaksi erittäin työläs törkeänä maksuvälinpetoksena tutkittu rikossarja. D:n selvityksen perusteella muun muassa tämä C:lle jaettu maksuvälinepetos-sarja on osaltaan haitannut kantelussa tarkoitetun asian tutkintaa.

Asiassa ei ole esitetty selvitystä siitä, millä perusteella tutkinnassa olisi tullut priorisoida mainitun maksuvälinepetossarjan tutkintaa vanhenemisvaarassa olevan asian kustannuksella. Totean, että tutkinnanjohtajan töiden priorisointi on enemmän tarkoituksenmukaisuus- kuin laillisuuskysymys. Töiden organisointi muuttuu kuitenkin laillisuuskysymykseksi, mikäli sillä on, kuten tässä tapauksessa, ollut kielteistä vaikutusta yksilön oikeusturvaan. Mahdollisuus asettaa tehtäviä tärkeysjärjestykseen ei poista poliisilta velvollisuutta hoitaa vähemmän tärkeäksi arvioituja esitutkintatehtäviä esitutkintalain 6 §:n edellyttämällä tavalla ilman aiheetonta viivytystä.

Edellä työturvallisuusrikosten tutkinnan joutuisuuden tarpeesta lausumaani viitaten katson, että rikoskomisario D:n olisi tutkinnanjohtajana tullut pitää huolta, että syyteoikeuden vanhentumisvaarassa olevan asian tutkinta olisi edennyt nopeammin. Vaikka asian tutkinnan alkuvaiheen viiveen syy on jäänyt epäselväksi eikä ole ollut käytettävissäni olevan aineiston perusteella D:n vastuulla, katson D:n tutkinnanjohtajuuden ajalla olleen käsitykseni mukaan moitittavia viiveitä.

Käytettävissäni olevan aineiston perusteella asiassa on jäänyt epäselväksi, mistä viive tutkintapyyntöön saapumisesta siihen, kun juttu jaettiin tutkijalle, johtui. Minulla ei kuitenkaan ole aihetta selvittää asiaa tältä osin tarkemmin tässä yhteydessä. Tulen kiinnittämään huomiota tutkintajärjestelyihin myöhemmin tänä vuonna suunnittelemani - - - poliisilaitoksen tarkastuksen yhteydessä.

Kiinnitän tässä kuitenkin - - - poliisilaitoksen huomiota tutkinnan järjestelyihin niin, että tällaisissa asioissa ei pääse syntymään tilannetta, jossa juttu ei ole jaettuna kenellekään ja että vaadittaviin tutkintatoimenpiteisiin ryhdytään viipymättä.

Ottaen huomioon selvityksistä ilmenevä minulla ei ole näiltä osin aihetta toimenpiteisiin vanhempi konstaapeli C:n kohdalla.

4 TOIMENPITEET

Saatan rikoskomisario D:n tietoon vastaisen varalle edellä kohdassa 3.3 esittämäni käsityksen menettelystä.

Saatan kohdassa 3.2 esittämäni käsityksen toimenpiteistä asianosaisen pyytämässä tutkintatoimenpiteissä rikoskomisario D:n ja vanhempi konstaapeli C:n tietoon.

Saatan kohdassa 3.3. esittämäni käsityksen tutkintajärjestelyistä - - - poliisilaitoksen tietoon.

Edellä mainitussa tarkoituksessa lähetän jäljennökset tästä päätöksestäni rikoskomisario D:lle, vanhempi konstaapeli C:lle ja - - - poliisilaitokselle.